

dr Małgorzata Łakota-Micker

*Instytut Studiów Międzynarodowych
Uniwersytet Wrocławski*

Praktyka i funkcje Konsula Rzeczypospolitej Polskiej na terytorium Czarnogóry¹

1. Wprowadzenie

Czarnogóra to najmłodsze powszechnie uznane² i jednocześnie jedno z najmniejszych państw Europy. Swoją samodzielność uzyskała na skutek referendum przeprowadzonego 21 maja 2006 roku, w którym obywatele opowiedzieli się za odłączeniem jej od Serbii. Decyzją Parlamentu czarnogórskiego proklamacja niepodległości nastąpiła 3 czerwca 2006 roku. Specyficzne położenie i ukształtowanie terenu sprawiły, że na terytorium Czarnogóry nie rozwinął się na szerszą skalę przemysł. Zagranicznych obywateli przyciąga do Czarnogóry coś innego. To bliskość gór, morza i jezior oraz piękno zabytków architektonicznych. Turystyka stanowi dla kraju największy potencjał gospodarczy. Zdecydowanie główną rolę odgrywa sektor usług. Przyciągające uwagę kampanie informacyjno-reklamowe, wskazujące na największe atrakcje turystyczne kraju, korzystne warunki noclegowe i niezbyt wygórowane ceny sprawiają, że z każdym rokiem rośnie liczba turystów kierujących się na wybrzeże Adriatyku, zamiast do sąsiedniej Chorwacji, i wybierających Czarnogórę. Wśród ośrodków kulturalnych Czarnogóry dominują przede wszystkim miasta położone nad morzem, jak również historyczna stolica kraju – Cetinje. Turyści jako główną destynację odwiedzają Budwę, Kotor, Ulcinj, Tivat i Herceg Novi.

Wśród polskich agencji turystycznych zauważa się zwiększone zainteresowanie Czarnogórą od 2010 roku. O fakcie tym świadczyć może m.in., iż w sezonie letnim z kilku miast Polski do oddalonego od czarnogórskich kurortów o ok. 50 km

¹ Artykuł powstał w oparciu o realizowany na Uniwersytecie Wrocławskim grant nr 1390/M/ISM/13.

² Nie licząc Kosowa, które pomimo coraz szerszego uznania, nie jest państwem powszechnie uznanym.

chorwackiego Dubrownika odbywają się loty czarterowe. Od tego momentu kraj ponad dwadzieścia razy mniejszy od Polski, położony w południowej części Europy, na Wybrzeżu Morza Adriatyckiego, stał się jedną z ulubionych destynacji polskich turystów.

Wraz ze zwiększającym się ruchem turystycznym pojawiają się jednak i problemy, których stosowne rozwiązanie nie zawsze potrafi znaleźć sam obywatel. Instytucja konsula wydaje się wielokrotnie wychodzić naprzeciw obywatelom państwa wysyłającego – zarówno Polakom na stałe zamieszkującym terytorium Czarnogóry, jak i podróżującym tam w celach turystycznych, a także zawodowych czy też tymczasowo znajdującym się w obcym kraju, nierzadko nieposługującym się miejscowym językiem i nieorientującym w miejscowych przepisach prawnych.

2. Podstawa prawna i funkcje konsularne polskiego konsula w Czarnogórze

Podstawę dla realizacji tego typu pomocy stanowi art. 36 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z nim każdy obywatel polski podczas pobytu za granicą ma prawo do opieki ze strony Rzeczypospolitej Polskiej³. Powyższe zapewnienie znajduje również swoje odzwierciedlenie w ustawie o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 lutego 1984 roku⁴. Artykuł 11 wyraźnie wskazuje, że „konsul zapewnia pomoc obywatelom polskim w realizacji praw przysługujących im zgodnie z prawem państwa przyjmującego oraz prawem i zwyczajami międzynarodowymi”. Jej gwarancję zdają się również zapewniać Konwencje wiedeńskie o stosunkach dyplomatycznych⁵ i konsularnych⁶.

Funkcje konsula ujęte są w katalogu niemającym charakteru limitatywnego. Opierają się na źródłach prawa konsularnego, m.in.: umowach dwustronnych, umowach wielostronnych, ustawach, ale i w tym przypadku szczególnie na zwyczaju międzynarodowym⁷. Wielokrotnie zmieniające się uwarunkowania i funkcjonowanie w zglobalizowanym świecie stawiają obywateli w sytuacjach, które nie były brane pod uwagę w przeszłości. Tym samym nie znalazły swego odzwierciedlenia w żadnym z artykułów zawartych w przepisach prawnych dotyczących kwestii

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

⁴ Ustawa z dnia 13 lutego 1984 roku o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz. U. z 2002 r. Nr 215, poz. 1823 ze zm.).

⁵ Dz. U. z 1965 r. Nr 37, poz. 232.

⁶ Dz. U. z 1982 r. Nr 13, poz. 98, załącznik.

⁷ Zob. P. Czubik, K. Żółkiewicz, *Matematyczne ustalenie zakresu obowiązywania międzynarodowego prawa umownego i zwyczajowego*, Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego 2011, vol. IX, s. 215–223. Tekst dostępny w wersji elektronicznej na stronie: <http://www.europeistyka.uj.edu.pl/documents/3458728/2092673c-9abc-4dbd-862f-1c8174bed7c6>.

konsularnych. Państwa, starając się wychodzić naprzeciw wyzwaniom, podpisują ze swoimi odpowiednikami, z którymi utrzymują dwustronne relacje, konwencje konsularne. Obowiązująca Konwencja konsularna pomiędzy Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Związkową Radą Wykonawczą Skupszczyzny Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii podpisana została w Warszawie dnia 2 grudnia 1982 roku⁸. Na skutek sukcesji w dalszym ciągu reguluje ona zakres działalności urzędników konsularnych w większości państw powstałych po rozpadzie Jugosławii (w tym w Czarnogórze). Znajdujący się w części IV Konwencji z 1982 roku katalog funkcji konsularnych dąży do szczegółowego wyjaśnienia zakresu działań, jakie na rzecz obywateli swego kraju może wykonywać polski konsul. Spisane w 27 artykułach funkcje konsularne wskazują m.in. na prawo konsula do: ochrony interesów państwa i jego obywateli, popierania rozwoju stosunków handlowych, ekonomicznych, naukowych, kulturalnych i turystycznych pomiędzy państwami, zapoznawania się z warunkami i rozwojem życia w wyżej wymienionych dziedzinach, sprawowania opieki i udzielania pomocy obywatelom polskim (art. 36). Urzędnik konsularny jest uprawniony do prowadzenia rejestru obywateli polskich w swym okręgu konsularnym, przyjmowania podań i oświadczeń w związku z obywatelstwem, wydawania dokumentów z tym związanych, prowadzenia rejestracji urodzeń, małżeństw, zgonów tychże obywateli, uzyskiwania i dostarczania wypisów z ksiąg stanu cywilnego i wydawania stosownych dokumentów, także przyjmowania oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński lub udzielania ślubów obywatelom polskim, przyjmowania podań i oświadczeń obywateli w zakresie stanu cywilnego (art. 40). Zgodnie z obowiązującymi przepisami posiada on również prawo do przyjmowania, sporządzania i uwierzytelniania oświadczeń obywateli polskich, sporządzania i uwierzytelniania, przechowywania testamentów i innych dokumentów z nimi związanych, uwierzytelniania własnoręczności podpisów obywateli państwa wysyłającego, legalizowania aktów i dokumentów⁹, poświadczania wyciągów i odpisów z tych dokumentów, jak też tłumaczenia dokumentów, poświadczania zgodności tłumaczeń i wydawania oraz uwierzytelniania dokumentów przedstawiających pochodzenie towarów (art. 41). Ponadto poza czynnościami notarialnymi urzędnik konsularny posiada też szereg uprawnień odnoszących się do spraw spadkowych. Ma możliwość przyjmowania przedmiotów wartościowych do depozytu, jak również podejmowania działań w zakresie opieki i kurateli (art. 44–49). Konwencja przewiduje także porozumiewanie się z obywatelami państwa wysyłającego, w tym z aresztowanymi, doręczanie pism procesowych czy przesłuchiwanie własnych obywateli bądź reprezentowanie

⁸ Dz. U. z 1984 r. Nr 11, poz. 48 ze zm.

⁹ Przy czym w praktyce w związku z całkowitym zniesieniem wymogu legalizacji dokumentów w relacjach polsko-czarnogórskich (zgodnie z art. 61 umowy pomiędzy PRL a Federacyjną Ludową Republiką Jugosławii o obrocie prawnym w sprawach cywilnych i karnych, Dz. U. z 1963 r. Nr 27, poz. 162 ze zm.) funkcje te nie są zasadniczo wykonywane.

ich interesów przed sądami państwa przyjmującego i informowanie urzędnika konsularnego o każdym przypadku i sytuacji dotyczącej obywatela polskiego. Przedstawiony wyżej zakres funkcji konsula jest również zbliżony do postanowień rozdziału II ustawy o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej Polskiej, precyzującej zakres funkcji konsulów w art. 10–32a.

3. Praktyka konsula RP w Czarnogórze

Na terytorium Czarnogóry funkcje konsularne pełnione są przez konsula RP realizującego swoje zadania w ramach działalności powołanej w 2008 roku ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Podgoricy. Mimo że na terytorium Czarnogóry nie funkcjonuje urząd konsularny stanowiący samodzielną jednostkę organizacyjną, to działalność i zakres pełnionych przez konsula funkcji jest taki sam¹⁰. Okręg konsularny, na terenie którego konsul upoważniony jest do pełnienia wyznaczonych mu funkcji, obejmuje całe terytorium Czarnogóry¹¹, tj. powierzchnię 13 812 km² zamieszkałą przez około 620 tys. osób. Odległość od siedziby ambasady do najdalszego miejsca w okręgu wynosi około 200 km.

Rozpowszechnianie informacji na temat bieżących przepisów prawnych, którym podlegają obywatele państw obcych przekraczający terytorium Czarnogóry i informowanie obywateli o przysługującym im prawie uzyskania pomocy ze strony konsula, może mieć duży wpływ na jakość podróży i poczucie bezpieczeństwa polskich obywateli. Z obserwacji polskiej konsul wynika, że wielokrotnie brak znajomości przepisów prawnych, języka urzędowego, a w końcu bezradność Polaków, którzy znajdują się w trudnej sytuacji losowej, kieruje ich do jej urzędu. Wśród najczęściej wykonywanych funkcji na rzecz obywateli polskich konsul wymienia: wystawianie paszportów (głównie tymczasowych), wydawanie wiz, czynności z zakresu ustawy o aktach stanu cywilnego¹². Dla przeciętnego obywatela w dalszym ciągu trudnymi do rozgraniczenia pozostają różnice pomiędzy funkcjami pełnionymi przez ambasadora i urzędnika konsularnego. Błędnie przyjęte i odczytywane pojęcie „dyplomaty”¹³ sprowadza się do funkcji o charak-

¹⁰ Wart zwrócenia uwagi jest fakt, iż komórki te, aby powstać, nie wymagają specjalnej zgody państwa przyjmującego, gdyż stanowią część struktury organizacyjnej ambasady.

¹¹ Czarnogóra graniczy z: Serbią, Kosowem, Chorwacją, Bośnią i Hercegowiną, Albanią. Wśród przejść granicznych drogowych wymieniać należy łączące ją z Serbią: Rance, Čemerno, Dobrakovo, Kula, Draženovac, Vuče; z Chorwacją: Debeli Brijeg, Kobila; z Bośnią i Hercegowiną: Sitnica, Ilino brdo, Krstac, Vračenići, Nudo, Šćepan Polje, Metaljka, Šula; z Albanią: Božaj, Sukobin, Grnčar; przejścia morskie obejmują porty Bar i Kotor, przejścia powietrzne: lotnisko w Podgoricy oraz w Tivacie; kolejowe przejścia w Bijelo Polje (Serbia) oraz Tuzi (Albania).

¹² W oparciu o wywiad przeprowadzony z konsulem RP w Podgoricy, Panią Agnieszką Klasą, 3 września 2013 roku. Archiwum własne autorki – dok. nr 4.

¹³ Mianem „dyplomaty” obywatele nieznanymi przepisami prawnymi wynikającymi z Konwencji Wiedeńskich o stosunkach dyplomatycznych i stosunkach konsularnych ani ustawy o służbie zagranicznej RP (Dz. U. z 2001 r. Nr 128, poz. 1403 ze zm.) czy ustawy o funkcjach konsulów

terze reprezentacyjnym. Uwzględnia prowadzenie rozmów, negocjacji, tworzenie dobrego wizerunku państwa. Zacieśnia się przy tym jednak istota funkcji konsula, który, niczego nie ujmując ważnej roli ambasadora, w obliczu zwiększającego się ruchu osobowego wydaje się odgrywać rolę szczególną.

Z pomocy konsula korzystają przede wszystkim obywatele polscy tymczasowo przebywający na terytorium Czarnogóry. Najliczniejszą grupę stanowią turyści. Wielokrotnie problemy pojawiają się z chwilą przekroczenia przez nich granicy i wjazdem na terytorium Czarnogóry. Polacy nie zawsze dostosowują się do panujących w Czarnogórze przepisów, łamią prawo, często nawet nieświadomie, narażając się przy tym na będące tego następstwem trudności. Obywatele polscy uprawnieni są do przekraczania granicy czarnogórskiej, przejazdu przez kraj i przebywania na jego terytorium do 30 dni na podstawie ważnego dowodu osobistego. W stosunku osób niepełnoletnich regulacje są jednak odmienne, a niejednolita praktyka straży granicznej może stanowić problem. Stąd istotne jest posiadanie ważnego polskiego paszportu. Niezależnie od wieku osoby, których pobyt w Czarnogórze przekracza 30 dni, a nie przekracza 90 dni, nie muszą ubiegać się o wizę. Warunkiem pobytu jest posiadanie ważnego paszportu. Obowiązkiem wizowym objęte są osoby, których pobyt przekracza 90 dni. Małoletni podróżujący do Czarnogóry bez rodziców (opiekuna prawnego) powinni posiadać ich pisemną zgodę wystawioną w języku urzędowym Czarnogóry.

Do Czarnogóry obywatele polscy mogą wwieźć bez deklaracji kwotę do 2000 euro, każda suma przekraczająca wymienioną winna być zgłoszona podczas odprawy celnej. Opłatom celnym nie podlegają: bagaż osobisty, 1 sztuka perfum lub wody toaletowej, 1 litr mocnego alkoholu, 2 litry wina, wyroby tytoniowe w liczbie do 200 sztuk papierosów lub 50 cygar, o równoważności 250 gr tytoniu. Całkowity zakaz wwozu na terytorium Czarnogóry obejmuje: produkty mięsne, ryby, produkty mleczne, narkotyki, trucizny, pestycydy i inne szkodliwe środki. Zakazem objęte są też broń i amunicja. Zwierzęta domowe wymagają stosownych dokumentów, aby mogły być wwiezione na terytorium Czarnogóry. Przepisy regulują również ilość żywności, jaką można wwieźć na potrzeby własne¹⁴.

RP określają zarówno ambasadora, jak i konsula bez uwzględnienia różnic w sprawowanych przez nich funkcjach.

¹⁴ Na terytorium Czarnogóry można wwieźć: sproszkowane mleko i pozostałe produkty spożywcze dla dzieci oraz żywność zaleconą przez lekarza (np. produkty bezglutenowe), pod warunkiem że są one oryginalnie zapakowane i nie wymagają specjalnych warunków przechowywania; świeże owoce i warzywa z wyłączeniem ziemniaków, o całkowitej masie nieprzekraczającej 5 kg; suszone owoce i warzywa; suszone grzyby; kawę; kakao; przyprawy; herbatę do 1 kg; wodę pitną w oryginalnym opakowaniu do 5 l; napoje chłodzące w oryginalnych opakowaniach do 2 l; żywność kombinowaną (zawierającą elementy pochodzenia roślinnego i zwierzęcego, np. makaron, ravioli) i inne produkty spożywcze (np. słodycze, dżemy), które nie wymagają specjalnych warunków przechowywania i są oryginalnie zapakowane w ilościach do 1 kg. Więcej informacji o możliwości wwozu na terytorium Czarnogóry i wywozu z jej terytorium towarów na stronie: Uprava carina, Putničke informacije, <http://www.upravacarina.gov.me/rubrike/putnicke-informacije/90007/171608.html>, (dostęp: 19.01.2014).

Każdy obywatel Polski powinien mieć świadomość, że cudzoziemców, którzy znajdują się na terytorium Czarnogóry powyżej 24 godzin, obejmuje z formalnego punktu widzenia obowiązek meldunkowy. Nie zawsze jest on jednak przestrzegany. Szczególną uwagę zwraca się natomiast na posiadanie ubezpieczenia na wypadek choroby lub nieszczęśliwego wypadku (NW), jak również ubezpieczenia komunikacyjnego (AC) i zielonej karty. Nie jest wymagane dodatkowe ubezpieczenie komunikacyjne OC. Niejednokrotnie polisy ubezpieczeniowe są w stanie uchronić cudzoziemca przed dodatkowym stresem i komplikacjami, które pojawiają się w momencie sytuacji problematycznej. Przy ich zakupie należy jednak dokładnie sprawdzić, czy aby na pewno obejmują swym zakresem Czarnogórę. Istotnym elementem jest tu fakt, że większość placówek, które są upoważnione do świadczenia usług, to prywatne placówki służby zdrowia, w których koszty leczenia są wyższe niż w placówkach państwowych. W przypadku niepublicznych ośrodków zdrowia lub szpitali wykupione ubezpieczenie w przypadkach zagrażających zdrowiu i życiu pacjenta skutkuje podjęciem przez stronę przyjmującą opieki lekarskiej/szpitalnej. Przebywający na terytorium Czarnogóry obywatel z zagranicy nie ponosi kosztów bieżących, natomiast winien być świadom, że zostaną one ściągnięte z jego ubezpieczenia po podpisaniu deklaracji przedstawionej przez szpitale funkcjonujące na terytorium Czarnogóry i przedstawieniu jej, wraz z resztą dokumentacji, firmie ubezpieczeniowej. Ze spostrzeżeń polskiej konsul wynika, że przy ubezpieczeniach podróżnych zalecane jest rozszerzenie polisy o klauzulę dotyczącą pokrycia kosztów ewentualnego transportu medycznego do kraju. Różnica w opłacie jest niewielka, a ewentualne możliwości, gwarantowane ze strony ubezpieczyciela w sytuacji złego stanu zdrowia pacjenta – ogromne. Podobnie jest w przypadku zgonu. Trudną sytuację rodziny zmarłego dodatkowo wzmaga nieznamość przepisów miejscowych. W tym przypadku należy mieć na uwadze fakt, że zgodnie z przepisami transport zwłok obywatela polskiego do ojczyzny musi przebiegać w oparciu o przepisy ustawy z dnia 31 stycznia 1959 roku o cmentarzach i chowaniu zmarłych¹⁵. Osobą właściwą, która pomoże dopełnić wszelkich formalności¹⁶, najczęściej i w tym przypadku okazuje się konsul. Jest on osobą, która na mocy prawa upoważniona jest w państwie, na terytorium którego nastąpiło zdarzenie, do wydania zaświadczenia stwierdzającego brak przeszkód

¹⁵ T.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 118, poz. 687 ze zm.

¹⁶ Konsul w przypadku gdy zgon obywatela polskiego nastąpił na terytorium Czarnogóry, informuje o potrzebie przedłożenia mu: paszportu zmarłego/dowodu osobistego, miejscowego lekarskiego świadectwa zgonu, zaświadczenia fitosanitarnego władz miejscowych, zgody właściwego starosty na pochówek na konkretnym cmentarzu na terytorium RP, zgody państwa przyjmującego na wywóz zwłok oraz, jeśli to możliwe, przedłożenia odpisu aktu zgonu. W przypadku gdyby istniały podejrzenia, że śmierć nastąpiła w sposób nienaturalny, konsul kieruje wniosek o przeprowadzenie śledztwa do prokuratury. Należy pamiętać, że zgodę na przeprowadzenie sekcji zwłok może wydać rodzina zmarłego lub prokuratura krajowa. Konsul nie jest osobą upoważnioną do podejmowania tego typu decyzji.

do wwiezienia na terytorium innego państwa zwłok i szczątków ludzkich¹⁷. Co więcej, zgodnie z wyżej przytoczoną ustawą sprowadzenie zwłok i szczątków w celu ich pochowania na terytorium Polski może nastąpić pod warunkiem uzyskania: pozwolenia starosty właściwego ze względu na miejsce, w którym zwłoki i szczątki mają być pochowane, wspomnianego wcześniej zaświadczenia polskiego konsula oraz zgody ze strony państwa przyjmującego¹⁸.

Każdego roku do Czarnogóry coraz więcej turystów przybywa własnym środkiem transportu. W przypadku podróży samochodem warto zwrócić uwagę na kilka kwestii. Często niebrane pod uwagę w chwili wyjazdu, okazują się mieć swoje konsekwencje, gdy dojdzie do nieprzewidzianego zdarzenia. Polskie prawo jazdy jest honorowane, jednak jeśli podróżujący nie jest właścicielem pojazdu, powinien pamiętać, że spoczywa na nim obowiązek udowodnienia zgody właściciela na używanie pojazdu poza granicami RP. Przepisy czarnogórskie nie precyzują jednak, jakie dokumenty są wystarczające do udowodnienia przedmiotowej zgody. Honorowane jest pisemne, notarialne upoważnienie właściciela pojazdu do korzystania ze stanowiącego jego własność samochodu przez inną osobę. Winno ono być przetłumaczone na język urzędowy Czarnogóry. Zgodnie z porozumieniem zawartym przez Polskie Biuro Ubezpieczycieli Komunikacyjnych z czarnogórskim Association National Bureau of Montenegro Insurers od dnia 1 lutego 2012 roku posiadacze pojazdów zarejestrowanych w Polsce mogą posługiwać się na terytorium Czarnogóry zielonymi kartami wystawionymi przez polskie zakłady ubezpieczeń. Polska zielona karta jest ważna w Czarnogórze wówczas, gdy uwzględniony jest na niej symbol Czarnogóry (MNE). Z dniem 31 stycznia 2014 roku wygasła ważność przepisów przejściowych, które dawały możliwość korzystania na terytorium Czarnogóry z zielonych kart posiadających symbol Serbii (SRB). O ile zielona karta chroni prawa obywateli polskich poza granicami kraju, to jednak w związku z brakiem porozumienia nie działa na terenie Czarnogóry, tak jak w przypadku innych państw. Gdy szkodę wyrządził obywatel czarnogórski, niejednokrotnie pojawiały się problemy z wypłatą odszkodowania. Konsul radzi, aby jeśli dojdzie do stłuczki lub wypadku, pamiętać o zebraniu potwierdzonych przez policję dokumentów. Co więcej, to samo dotyczy także wszystkich danych dotyczących sprawy wypadku, numerów kontaktowych oraz jego nazwy i numeru polisy ubezpieczeniowej.

Polscy kierowcy powinni zwrócić uwagę na fakt, że dozwolona prędkość w Czarnogórze to 50 km/h w terenie zabudowanym, 100 km/h na drogach ekspresowych, a 80 km/h na pozostałych drogach. Przy brawurowej jeździe Czarnogórców trudno o potwierdzenie tego faktu, jednak policja szczególnie jest wyczulona w stosunku do obcokrajowców. Od 2013 roku wprowadzono nowe kary, zgodnie z którymi za przykładowe przekroczenie prędkości o 70 km/h w terenie zabudowanym grozi

¹⁷ Ustawa o cmentarzach i chowaniu zmarłych – art. 14 ust. 3.

¹⁸ Art. 14 ust. 4 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych.

kara pieniężna sięgająca 2000 euro lub nawet pozbawienie wolności do 60 dni¹⁹. Dopuszczalna ilość alkoholu we krwi kierowcy wynosi do 0,3 promila. Kierowca, u którego stwierdzona została zawartość od 0,3 do 0,5 promila, podlega karze do 200 euro, powyżej 0,5 promila – do 2000 euro. Istnieje całoroczny wymóg jazdy z włączonymi światłami mijania przez całą dobę (mandat do 80 euro)²⁰.

Spedytorzy podróżujący do Czarnogóry oraz przez jej terytorium powinni posiadać specjalne pozwolenie z Ministerstwa Spraw Zagranicznych Czarnogóry²¹.

Mimo że Czarnogóra uchodzi za kraj bezpieczny, coraz częściej do ambasady zgłaszają się poszkodowani obywatele polscy z prośbą o zapomogę finansową na powrót do kraju. Konsul przestrzega, aby polscy turyści nie nocowali w miejscach do tego niewyznaczonych, a w dużych skupiskach ludzkich uważali na swój bagaż podręczny, telefony i portfele. Wystarczy chwila nieuwagi, aby stracić wszystkie dokumenty i środki finansowe, bez których powrót do kraju okazuje się dużym problemem. W takiej sytuacji należy pamiętać, aby sprawę jak najszybciej zgłosić na miejscową policję, zyskując przy tym stosowne poświadczenie, potwierdzające zaistnienie faktu. W oparciu o nie konsul może podjąć stania o wystawienie tzw. tymczasowego paszportu, na podstawie którego obywatel polski może powrócić do kraju. Jest też osobą, która za stosownym poświadczeniem może udzielić zwrotnej pomocy finansowej na powrót do kraju²².

¹⁹ Przekroczenie dozwolonej prędkości o ponad 70 km/h w terenie zabudowanym to kara do 2000 euro, o 50 km/h – do 1000 euro, o 30 km/h – do 450 euro, o 20 km/h – do 200 euro, o 10 km/h – do 150 euro. Przekroczenie prędkości poza terenem zabudowanym to odpowiednio: powyżej 90 km/h – do 2000 euro, o 70 km/h – do 1000 euro, o 50 km/h – do 450 euro, o 40 km/h – do 200 euro, o 30 km/h – do 150 euro. Więcej informacji zob.: *Polak za granicą, Czarnogóra*, <http://poradnik.poland.gov.pl/> (dostęp: 19.01.2014).

²⁰ Na przednim fotelu pasażera nie można przewozić dzieci do 12. roku życia oraz osób nietrzeźwych (mandat do 150 euro). Dzieci poniżej 5. roku życia muszą być przewożone w specjalnych fotelikach. Każdy pojazd musi być wyposażony w kamizelkę odblaskową (mandat do 80 euro). Miejscowe przepisy o ruchu drogowym zabraniają posiadania w pojazdach antyradarów (mandat do 1000 euro). Rozmowy telefoniczne można prowadzić podczas jazdy wyłącznie za pośrednictwem zestawów głośnomówiących (mandat do 150 euro). Od 15 listopada do 30 marca obowiązuje nakaz używania do jazdy opon zimowych (mandat do 300 euro). Za niezatrzymanie się na wezwanie policjanta grozi mandat w wysokości do 1000 euro. *Ibidem*.

²¹ W oparciu o art. 29c ustawy o transporcie drogowym z 6 września 2001 roku (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 1414 ze zm.) wysokość kontyngentu zezwoleń wymienionych w powyższej ustawie ustala w drodze porozumienia z odpowiednimi władzami państw minister właściwy ds. transportu. Blankiety zezwoleń przyjmuje z zagranicy Główny Inspektor Transportu Drogowego. Wydaje on również przewoźnikowi drogowemu zezwolenie zagraniczne na przewóz towarów, pod warunkiem posiadania przez niego licencji na wykonywanie międzynarodowego transportu drogowego. Ze względu na fakt, że zezwolenia z 2013 roku ważne były do dnia 31 stycznia 2014 roku, polscy spedytorzy winni zadbać o sprawdzenie, czy posiadane przez nich zezwolenia na wykonywanie międzynarodowych przewozów drogowych są w dalszym ciągu aktualne.

²² Rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 28 sierpnia 2002 roku w sprawie udzielania przez konsula RP pomocy finansowej oraz trybu postępowania przy jej udzielaniu (Dz. U. z 2002 r. Nr 151, poz. 1262).

Zgodnie z ustawą o dokumentach paszportowych z 13 lipca 2006 roku²³ organem paszportowym dla obywateli polskich przebywających za granicą jest konsul. Wydaje on dwa rodzaje dokumentów paszportowych: paszporty i paszporty tymczasowe. Paszporty tymczasowe wydawane są osobom przebywającym czasowo w RP i za granicą na powrót do miejsca stałego pobytu w udokumentowanych nagłych przypadkach związanych z chorobą lub pogrzebem członka rodziny czy osobom przebywającym za granicą na czas oczekiwania przez nie na doręczenie paszportu sporządzonego w Rzeczypospolitej Polskiej. Warto pamiętać, że „wystawiane od ręki” paszporty tymczasowe mogą posiadać ważność maksymalnie do roku. Inaczej wygląda kwestia wyrobienia paszportu zwykłego. Mając na uwadze fakt, że posiadają one w odróżnieniu od paszportów tymczasowych, dane biometryczne, podlegają personalizacji i wystawiane są na specjalnych książeczkach paszportowych zawierających mikroprocesor i specjalne, niewidoczne gołym okiem zabezpieczenia²⁴. Osoby starające się o uzyskanie paszportu obowiązane są stawić się więc osobiście u konsula w celu: złożenia odcisków palców, przedłożenia zdjęć oraz wymaganych dokumentów, wniosku o wydanie paszportu. Należy zwrócić uwagę, że za wystawienie paszportu (bez względu na jego typ) konsul pobiera opłatę konsularną, zgodną z wykazem tabeli o opłatach konsularnych²⁵. Warto pamiętać, że dokument paszportowy traci ważność z dniem zawiadomienia o jego utracie, zniszczeniu lub znalezieniu, ale i z dniem utraty obywatelstwa polskiego przez posiadacza dokumentu paszportowego, z dniem jego śmierci czy po upływie 60 dni od dnia doręczenia ostatecznej decyzji administracyjnej lub prawomocnego orzeczenia sądu stwierdzającego zmianę następujących danych: nazwiska, imienia (imion), daty i miejsca urodzenia, płci, numeru PESEL bądź sporządzenia aktu małżeństwa stwierdzającego zmianę nazwiska, a w sytuacji gdy małżeństwo zawarte zostało przed konsulem lub organem zagranicznym – od dnia doręczenia odpisu aktu małżeństwa. W przypadku obywateli polskich przebywających za granicą termin ten wynosi cztery miesiące²⁶.

²³ Ustawa z dnia 13 lipca 2006 roku o dokumentach paszportowych (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 268 ze zm.).

²⁴ Szczegółowe informacje dotyczące wydawania paszportów i niezbędnych do ich wystawienia dokumentów można znaleźć na stronie polskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, www.msw.gov.pl, w zakładce: Sprawy obywatelskie, Informacje paszportowe (dostęp: 22.01.2014).

²⁵ Opłaty konsularne pobierane są każdorazowo za czynność wykonaną przez konsula w oparciu o taryfę opłat konsularnych zamieszczoną w rozporządzeniu Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 23 kwietnia 2013 roku w sprawie opłat konsularnych (Dz. U. z 2013 r. poz. 522).

²⁶ Utrata ważności dokumentu paszportowego nie pozbawia prawa jego posiadacza (obywatela polskiego) do wjazdu na podstawie tego dokumentu na terytorium RP, jednakże należy mieć na uwadze fakt, iż uregulowanie to nie dotyczy w jakimkolwiek zakresie prawa wjazdu i pobytu posiadacza tego dokumentu na terytorium innego państwa. (Paszporty, Rzeczpospolita Polska, Ministerstwo Spraw Zagranicznych http://www.msz.gov.pl/pl/informacje_konsularne/informacje_paszportowe/ – dostęp: 20.01.2014). Dlatego osoby, które mają wątpliwości co do ważności dokumentu, na podstawie którego zamierzają podróżować z Czarnogóry do Polski, winny zasięgnąć informacji u konsula.

Mając na uwadze fakt, że polskie biura turystyczne sprzedają polskim turystom coraz więcej wycieczek do Czarnogóry, najbliższe lata będą skutkowały ich zwiększonym napływem. Zagwarantowanie im bezpiecznego wypoczynku powinno stanowić więc jedno z priorytetowych założeń, zarówno strony czarnogórskiej, jak i polskiej. Doskonałym rozwiązaniem wydaje się współpraca prowadzona od kilku lat przez polską i chorwacką policję. W oparciu o dwustronną rządową umowę o współpracy w zwalczaniu przestępczości policja polska i chorwacka w czerwcu 2010 roku podpisała protokół w sprawie określenia zasad i warunków dotyczących skierowania polskich policjantów do wykonywania obowiązków służbowych na wybrzeżu Chorwacji podczas sezonu turystycznego²⁷. Tym samym specjalne patrole złożone z policjantów obu krajów nadzorują sąsiadujące z czarnogórskim wybrzeże Adriatyku. Służą pomocą i informują o dodatkowych możliwościach jej uzyskania u konsula RP w przypadku, gdy dojdzie do sytuacji, w której sami nie są w stanie pomóc.

Jak wynika z konwencji konsularnej zawartej między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Związkową Radą Wykonawczą Skupsztyny Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii oraz ustawy o funkcjach konsułów Rzeczypospolitej Polskiej, pomoc udzielana Polakom przez konsula skierowana jest nie tylko do osób tymczasowo przebywających na terytorium Czarnogóry, ale i do zamieszkujących ją na stałe.

Polonię czarnogórską określa się jako emigrację „sercową”. Stanowią ją w 99% kobiety, które osiedliły się na terytorium kraju, wyszły za mąż i założyły rodziny. Dane statystyczne z 2013 roku wskazują, że w Czarnogórze mieszka sto czterdzieści jeden osób posiadających obywatelstwo polskie. Za największe skupiska polonijne uznaje się stolicę – Podgoricę (czterdzieści trzy osoby), Nikšić (dwadzieścia trzy), Bar (osiemnaście), Danilovgrad (osiemnaście), Tivat (jedenaście), Cetinje (dziewięć), Berane (siedem), Herceg-Novi (pięć), Bijelo Polje (cztery), Budva (dwie), Andrijevići (jedna). Według danych rejestrowanych przez Stowarzyszenie Polaków Zamieszkałych w Czarnogórze terytorium kraju zamieszkuje stu czterdziestu trzech obywateli polskich²⁸. Działające na terenie Czarnogóry Stowarzyszenie Polaków Zamieszkałych w Czarnogórze²⁹ stara się kultywować polskie tradycje i język. Nie dziwi więc fakt, że przy współpracy z ambasadą organizowane są wydarzenia kulturalne, prowadzone zajęcia języka polskiego, organizowane mikołajki i imprezy okolicznościowe.

Funkcje polskiego konsula w odniesieniu do Polonii miewają również charakter administracyjny. Wzrost liczby obywateli polskich na terenie Czarnogóry

²⁷ *Polscy policjanci w wakacje patrolują chorwackie wybrzeże*, Onet moto, <http://moto.onet.pl/aktualnosci/polscy-policjanci-w-wakacje-patroluja-chorwackie-wybrzeze/dt8pb> (dostęp 08.03.2014).

²⁸ *Polonia w Czarnogórze*, wywiad przeprowadził L. Wątróbski 3 marca 2014 roku, Portal Informacyjny w Szkocji i Anglii, <http://polscott24.com/polonia-w-czarnogorze/> (dostęp: 19.01.2014).

²⁹ Prezesem Stowarzyszenia Polaków Zamieszkałych w Czarnogórze jest Pani Wanda Vujišić.

sprawia, że konsul proszona jest o poświadczenie dokumentów, ale i podejmowanie działań z zakresu prawa o aktach stanu cywilnego. Coraz częściej dochodzi do transkrypcji aktów stanu cywilnego, pojawiają się prośby o pomoc w uzyskaniu odpisów z ksiąg aktów stanu cywilnego znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

4. Uwagi końcowe

Przedstawione wyżej informacje, opierające się na wywiadzie z polską konsul w Czarnogórze³⁰, wyraźnie wskazują, że instytucja konsulatu jest niezwykle przydatna i pomocna w sytuacjach, w których przebywającym na terytorium obcego państwa Polakom dzieje się krzywda bądź starają się zasięgnąć stosownych informacji czy też wyrobić dokumenty. Z raportu Monstat.org za 2013 rok³¹ wynika, że okresem, w którym do ambasady z prośbą o pomoc przybywa najwięcej Polaków, jest okres urlopowy, tj. od maja do września. Polacy proszą o wystawienie paszportów tymczasowych na powrót do kraju, zgłaszają kradzieże, stłuczki. Zwracają się o pomoc w uzyskaniu odszkodowania na skutek zdarzenia, jakie miało miejsce na czarnogórskich drogach. Często nie radzą sobie podczas kontaktu z policją, nie rozumiejąc dokładnie miejscowego języka, zmuszeni są prosić o wsparcie konsula. Stąd też ważne jest informowanie polskich obywateli o panujących na terenie Czarnogóry przepisach i zwracanie uwagi na potrzebę respektowania miejscowych zasad.

³⁰ Autorka dziękuje Konsul RP w Podgoricy Pani Agnieszce Klasie za udzielenie wywiadu.

³¹ *Turizam* [w:] Statistički godišnjak Crne Gore 2013, Crna Gora Zavod za Statistiku, Podgorica 2013, s. 146 i 148, <http://www.monstat.org/userfiles/file/publikacije/godisnjak%202013/GOD.%202013%20-FINAL,%20ZA%20SAJT-9.%20decembar%20-sa%20linkovima.pdf> (dostęp: 08.03.2014).